

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ

В статье исследуется сущность электронного управления и его становление в Украине. Электронное правительство рассматривается как эффективный механизм государственного управления и форма сотрудничества государства с гражданами в информационном обществе. Современные информационно-коммуникационные технологии являются основой функционирования электронного правительства.

Ключевые слова: *электронное управление, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии, механизм государственного управления.*

У статті досліджено сутність електронного врядування та його впровадження в Україні. Електронний уряд розглянуто як ефективний механізм державного управління та форма співпраці держави з громадянами в інформаційному суспільстві. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології є основою функціонування електронного уряду.

Ключові слова: *електронне врядування, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, механізм державного управління.*

The article deals with the essence of e-government and its establishment in Ukraine. Electronic government is considered as an effective mechanism of public administration and a form of collaboration between government and citizens in the information society. Modern information and communication technology is a foundation of e-government.

Keywords: *e-government, information society, information and communication technology, mechanism of public administration.*

Актуальність теми дослідження зумовлена динамікою подій, що відбуваються в українському суспільстві й спрямовані на вдосконалення процесів державного управління. На сучасному етапі політичних перетворень в Україні важливого значення набуває подолання відчуженості органів державної влади та місцевого самоврядування від населення, забезпечення прозорості їхньої діяльності, подолання корупції. Наша країна, спираючись на досвід передових країн світу, намагається використати переваги інформаційного суспільства в державотворчій сфері шляхом упровадження електронного уряду.

Дослідженню проблеми впровадження електронного уряду в Україні присвячені праці О. П. Голобуцького [1; 2], М. С. Демкова [5], П. С. Клімушина [3], В. Ковалевського [4], І. Б. Коліушко [5], В. І. Лисицького [6], Г. Г. Почепцова [7], А. О. Серенок [3], С. С. Чукута [7], О. Б. Шевчука [1; 2] та ін. Вони розглядають сутність електронного уряду, його переваги у розбудові демократичного суспільства. Разом з тим залишаються недостатньо дослідженим стан впровадження електронного уряду в Україні та роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у його розбудові.

Метою статті є дослідження сутності електронного урядування, стану функціонування в Україні та ролі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у його забезпеченні.

Підвищення ефективності державного управління в умовах інформаційного суспільства в значній мірі залежить від впровадження електронного урядування. На думку О. Голобуцького й О. Шевчука, електронний уряд – це концепція здійснення державного управління, притаманна інформаційному суспільству, що ґрунтується на можливостях інформаційно-телекомунікаційних технологій та цінностях відкритого громадянського суспільства, характеризується спрямованістю на потреби громадян, економічною ефективністю, відкритістю для громадського контролю та ініціативи [1]. А.В. Лисицький вважає, що електронний уряд – це система співпраці уряду і громадян (бізнесу, громадських організацій), яка базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, це інформаційний простір, в якому взаємодія уряду та громадян (бізнесу, громадських організацій) організовується на основі синтезу: інформаційно-комунікаційних технологій; нормативно-правової бази (прийняття рішень); інформаційно-ресурсної бази [7]. Г.Г. Почепцов зазначає, що «електронний уряд – це не просто система надання державою та її органами послуг (в тому числі й відповідної інформації) громадянам на основі їх активної взаємодії за допомогою сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, а передусім модернізація самого процесу державного управління відповідно до нових умов суспільного розвитку» [8, с. 398].

У «Концепції розвитку електронного урядування в Україні» зазначено, що електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6]. Незважаючи на різні підходи до визначення електронного уряду, дослідники звертають увагу на такі основні компоненти: підвищення ефективності діяльності уряду, надання якісних послуг громадянам і вдосконалення демократичного процесу на основі використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Електронний уряд передбачає взаємодію трьох основних складових: government to government («уряд урядові»), government to business («уряд бізнесу»), government to citizens («уряд громадянам») – і охоплює численні прикладні елементи та зв'язки – як прямі, так і зворотні – між цими складовими. Поняття «електронне урядування» є більш ширшим порівняно з поняттям «електронний уряд».

У сучасному українському суспільстві діяльність органів державної влади трансформується в бік якісних змін за рахунок використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Новітні інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність сучасних електронних технічних засобів і програмного

забезпечення, а також організаційних форм і методів їхнього застосування в інформаційній роботі, спрямованій на ефективне використання інформаційних ресурсів. В органах державної влади новітні інформаційно-комунікаційні технології подані не тільки засобами інформатизації на основі комп'ютерів, різними методами вирішення завдань, але й принципово новими формами діяльності цих структур.

Новітні інформаційно-комунікаційні технології мають низку відмінних рис і переваг порівняно з традиційними інформаційними технологіями. Основні переваги новітніх технологій полягають у тому, що вони переводять інформаційний обмін на безпаперовий рівень; автоматизують більшість функцій в інформаційних і комунікаційних процесах; перетворюють масиви документів в інформаційні ресурси розвитку й вирішення складних проблем життєдіяльності суспільства.

Завдяки використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій електронне врядування має ряд переваг. Воно реалізує нову модель державного управління, що докорінно змінює відносини громадян і влади (передбачає партнерські стосунки), забезпечує чесність, прозорість, контроль влади, сприяє подоланню корупції. Важливою перевагою електронного уряду є можливість участі населення в обговоренні законопроектів й урядових рішень, що дотепер для більшості було неможливим. Пересічні громадяни залучаються до процесів державотворення. За наявності електронного уряду власні інтереси обстоюють не лише лобісти, а й пересічні громадяни. Під час обговорення важливого законопроекту або постанови уряду кожна людина має змогу висловити власну думку. Відповідна інформаційно-аналітична система оброблятиме отриману інформацію й узагальнюватиме її. Електронне врядування – це процес самоорганізації суспільства для прийняття колективних рішень, що створює прозорі механізми контролю за їх реалізацією.

Важливою складовою електронного уряду є електронні послуги. Вони передбачають надання в електронній формі урядової інформації, програм і напрямів діяльності уряду, формування стратегій задля розв'язання найважливіших суспільних проблем, отримання громадянами різних довідок і документів. Сутністю електронної форми уряду є об'єднання за допомогою сучасних технологій усіх міністерств і відомств у єдиний комплекс із вищим ступенем інтегрування внутрішніх процесів (документообіг) і єдиним інтерфейсом (вікном взаємодії) із громадянином (користувачем). Громадянин має можливість спілкуватися не з п'ятьма відомствами по черзі, а з єдиним електронним посередником, що водночас представляє їх усіх.

Електронне врядування стосується внутрішніх інформаційних систем, підтримки управлінсько-адміністративних функцій державних установ, зокрема керування даними й інформацією, ведення електронних записів і потоків інформації. Воно передбачає посилення контролю громадян над діяльністю уряду

(для чого вводять публічні оціночні показники діяльності останнього). Інформація про ефективність діяльності органу влади (звіти) стає доступною всім громадянам.

Електронне врядування сприяє створенню цілком прозорої вертикалі влади, яка працює за оптимальними та зрозумілими правилами, є відкритою для взаємодії з громадянами, витрачає набагато менше бюджетних коштів на підтримання свого функціонування, ніж сьогодні. Електронне врядування, як засіб державного управління та взаємодії органів державної влади, забезпечує прозорість і відкритість органів влади за рахунок переходу на новий рівень зворотного зв'язку як з громадянами, так і з бізнесом, проводячи з ними постійні консультації; підвищує рівень залучення громадян у демократичні процеси. В умовах інформатизації суспільства воно призводить до зміни ролі й сутності самої держави. Електронний уряд відповідає управлінським пріоритетам ХХІ ст. демократичних держав (легітимність, прозорість, відповідальність і чесність влади), сприяє підвищенню довіри до держави з боку громадян і бізнесу, ефективності діяльності державних органів, забезпечення належної якості надаваних ними громадянам і бізнесу послуг.

У процесі впровадження електронного уряду науковці виділяють три етапи [8]. Перший етап – передбачає формулювання державою стратегії та тактики щодо е-уряду, відкриття веб-сайтів органів державної влади, на яких розміщується довідкова інформація про напрями їх діяльності. Другий етап передбачає інтеграцію веб-сайтів окремих органів державної влади у єдиний портал. На веб-сторінках органів державної влади впроваджуються елементи інтерактивної взаємодії, формується набір послуг, які громадян може отримувати електронним шляхом (розміщуються бланки, форми, замовлення, які передбачають можливість їхнього заповнення й відправлення та не потребують присутності громадянина). Громадянин може легко перейти з веб-сторінки одного органу державної влади чи місцевого самоврядування на іншу. Передбачається горизонтальна навігація (на рівні органів влади одного підпорядкування), так і вертикальна (від органів центральної влади до місцевих. Закладається й можливість зворотного зв'язку (подання заяв, звернень, скарг, запитів тощо). Розвивається мережа громадських пунктів доступу до Інтернету.

Третій етап передбачає спілкування між громадянином і органом державної влади в режимі он-лайн цілодобово: реалізацію зворотного зв'язку, участь громадян в обговоренні законопроектів, проектів постанов, рішень органів державної влади обговорення кандидатів на різні посади, електронне голосування.

Аналіз стану впровадження електронного урядування в Україні свідчить про те, що цей процес обмежився першим етапом і переходом на другий етап. До громадян доведена мета створення е-уряду. В органах державної та місцевої влади відбулося створення веб-сайтів. Електронний уряд завжди передбачає створення сайтів, однак створення сайтів – це ще не електронний уряд, а тільки перший крок на його шляху. Слід зазначити, що надання електронних послуг ще не набуло в

країні масового характеру. Сьогодні електронними послугами користується порівняно невелика кількість громадян.

Україні потрібно ширше використовувати досвід європейських країн, які мають певні здобутки розбудови електронного уряду. Одним з найкращим у Європі вважається естонське електронне урядування. У країні майже всі громадяни декларують свої доходи через електронну систему оподаткування. Завдяки електронному уряду естонський громадянин має доступ до перегляду надходжень та витрат державного і місцевих бюджетів. Для цього в Естонії існують громадські точки доступу до Інтернету, населенню видано смарт ID-карти.

Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості органів державної влади оперативного доводити власні рішення до широких верств населення, отримувати зворотний зв'язок від громадян, а громадяни мають можливість брати участь у політичному процесі, контролювати діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Широке впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у державне управління зменшує витрати на утримання державних органів, забезпечує ефективну взаємодію органів державної влади між собою і з громадянами, підвищує прозорість і відкритість органів влади.

Разом з тим розвитку системи електронного уряду в Україні перешкоджають такі чинники: обмежене поширення Інтернету, недостатнє фінансування процесу інформатизації, консерватизм і бюрократизм чиновників. Успішне впровадження електронного уряду потребує відповідного сучасного технічного й програмного забезпечення, створення громадських точок доступу до Інтернету, які забезпечать співпрацю органів державної влади і місцевого самоврядування з громадянами.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства вдосконалення й підвищення ефективності роботи органів державної влади значною мірою залежить від розбудови електронного урядування, що передбачає впровадження автоматизованих систем широкого спектру призначення та створення веб-представництв органів державної влади в Інтернеті для поліпшення взаємодії органів державної влади та громадян.

Упровадження електронного урядування в Україні є незворотнім процесом, незважаючи на недостатнє фінансування процесу інформатизації органів державної влади, певний консерватизм і бюрократизм окремих чиновників. Реалізація концепції електронного уряду не просто підвищує ефективність роботи державного апарату, а, по суті, створює передумови для формування принципово нової моделі демократії – цифрової демократії, заснованої на повнішому підпорядкуванні урядової діяльності суспільству й на можливості прямої участі громадян у вирішенні державних і місцевих питань.

Література:

1. *Голобуцький О. П.* E-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути / О.П. Голобуцький, О.Б. Шевчук. – К. : ЗАТ“Атлант UMS”, 2001. – 104 с.
2. *Голобуцький О. П.* Електронний уряд / О.П. Голобуцький, О.Б. Шевчук. – К. : ЗАТ “Атлант UMS”, 2002. – 174 с.
3. *Клімушин П. С.* Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія / П.С. Клімушин, А.О. Серенюк. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.
4. *Ковалевський В.* Інформаційна демократія як політична категорія : наук. зап. // Зб. – Київ : ППІЕНД, 2003. – Вип. 22. – С. 214–222.
5. *Коліушко І. Б.* Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління / І.Б. Коліушко, М.С. Демкова // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К. : Бібліотека інформаційного суспільства, 2014. – С. 138–143.
6. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] /О.А. Баранов [та ін.]; за ред. А. І. Семенченко. – Київ, 2009. – 16 с. – Режим доступу : <http://dki.org.ua>. Заголовок з екрану.
7. *Лисицький В. І.* Електронний уряд України: з чого починати? : Форма співпраці уряду з громадянами / В.І. Лисицький // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 3. – С. 16–19.
8. *Почепцов Г. Г.* Інформаційна політика : навч. посіб. / Г.Г. Почепцов, С.А. Чукут. – К. : Знання, 2006. – 663 с.

Надійшла до редакції 19.01.2016. Розглянута на редколегії 17.03.2016

Рецензенти:

Доктор філософських наук, професор, декан гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. С. Жуковського «ХАІ» Копилов В.О.

Доктор філософських наук, доцент, професор ХАІ, завідувач кафедру документознавства та української мови гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. С. Жуковського «ХАІ» Прилуцька А.Є.